

## بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

بحث ما درباره فروعات ارتماس فی الماء بود و رسیدیم به مسئله ۳۴ که درباره ذی الرأسین بود و عرض کردیم که ذی الرأسین حالات مختلفی پیدا می کند ، اگر بدانیم هر دو سر اصلی هستند یعنی همان طوری که خداوند متعال انسانی با رأس واحد آفریده انسانی با دو سر هم آفریده که در اینجا حکم روشن است زیرا همانطوری که انسانی با رأس واحد نمی تواند سرش را زیر آب فرو برد انسان ذی الرأسین هم نمی تواند سرش را زیر آب فرو برد چون رمس الرأس فی الماء محقق می شود ، اگر یکی اصلی و دیگری فرعی باشد و سر اصلی معلوم و مشخص باشد باز هم مسئله روشن است ، اما بحث ما در صورت سوم است که دو سر دارد ولی معلوم نیست که کدام یک اصلی و کدام یک فرعی و زائد است ، صاحب عروة در اینجا دو مطلب فرموده اند ؛ اول اینکه واجب است هیچکدام را زیر آب فرو نبرد و دوم اینکه اگر یکی از آنها را فرو برد آیا روزه اش باطل است یا نه که بعداً درباره اش بحث می کنیم . اما علت اینکه نباید هیچکدام را زیر آب برد این است که علم اجمالی دارد که یکی از این رأسها رأس اصلی می باشد و ما همیشه در اطراف علم اجمالی باید احتیاط کنیم و این باید رأس اصلی را زیر آب نبرد ولی نمی داند کدامیک از آنها اصلی است و شبهه هم شبهه محصوره است فلذا نمی تواند هیچکدام را زیر آب فرو برد چون بعد از اینکه علم اجمالی منجز شد عقلاً احتیاط واجب است فلذا اگر یکی را زیر آب فرو برد اگر مصادف با واقع شد که خوب سر اصلی را زیر آب فرو برده و اگر مصادف با واقع نشد تجری کرده است بنابراین عقلاً واجب است که هیچیک را زیر آب فرو نبرد . اما صاحب عروة درباره صورت دوم می فرمایند که اگر یکی را زیر آب فرو برد روزه باطل نیست بلکه بطلان روزه متوقف بر این است که هر دو را فرو برد ظاهراً عروة از صاحب جواهر تبعیت کرده چرا که صاحب جواهر در ص ۹۳ از جلد ۱۷ جواهری فرموده است که ؛ « و ذو الرأسین یبطل صومه بغسهما معاً لو لم یکن أحدهما زائداً » و در جایی که زائد معلوم نیست در صورتی صوم باطل است که هر دو را زیر آب فرو برد و اگر یکی را برد روزه اش باطل نمی شود و صاحب عروة هم همین را می گوید .

خوب حالا بحث مهمی که مطرح است این است که اگر یکی را فرو برد روزه باطل است یا نه ؟ در اینجا محشین و شراح عروة با هم اختلاف دارند ، دو تقریر برای بطلان صوم در صورتی که یکی را فرو

برد می توان ذکر کرد اولی برمی گردد به اخلال در نیت زیرا کسی که روزه می گیرد قصد و نیت کرده که به طور قطع از مفطرات خودداری کند که اصلاً حقیقت صوم همین است که از طلوع فجر تا غروب آفتاب از جمیع مفطرات به طور یقین امساک کند ، خوب فرض کنید که با همین نیت روزه گرفت ولی بعد از چند ساعت یکی از سرها را زیر آب فرو برد که در این صورت قطعش بهم می خورد چون احتمال دارد همان سری را که زیر آب برده سر اصلی باشد در حالی که باید این شخص از طلوع فجر تا غروب عزم و جزم به امساک مفطرات به طور قطعی داشته باشد و این قطع با احتمال خلاف نمی سازد چرا که احتمال دارد همان سری که زیر آب برده سر اصلی باشد بنابراین احتمال خلاف با قطع نمی سازد و این تقریر را آیت الله العظمی آقای خوئی در ص ۱۶۳ از جلد ۱ مستند العروة ذکر کرده اند . تقریر دیگری که در اینجا وجود دارد تقریر آقای حکیم است که آن را در ص ۲۶۶ از جلد ۸ مستمسک ذکر کرده است ، ایشان می فرمایند که ما نحن فیه مثل مسئله انائین متشابهین و یا ثوبین مشتبهین می باشد و همانطوری که در این جاها وظیفه این است که انسان دو وضو بگیرد و دو نماز بخواند تا یقین کند که وضویش با آب واقع شده و نمازش با ثوب طاهر صورت گرفته در مانحن فیه هم این شخص باید یقین کند به امساک از فرو بردن سر اصلی در زیر آب و یقین هم در صورتی حاصل می شود که هیچکدام را زیر آب نبرد چون اگر یکی را برد یقین به فراغ ذمه پیدا نمی کند مثل همان جایی که اگر با یکی از ثوبین مشتبهین نماز خواند و وقت باقی بود باید با دیگری هم بخواند تا یقین به فراغ ذمه پیدا کند بنابراین در مانحن فیه هم باید از فرو بردن یکی از سرها در آب اجتناب کند چون ممکن است آن سری که فرو برده اصلی باشد و همچنین ممکن است که فرعی باشد فلذا اگر فرو برد باید بعداً یک روز روزه قضا بگیرد تا یقین کند که روزه اش صحیحاً تحقق پیدا کرده ، این تقریر آقای حکیم بود که عرض شد .

خوب ما عرض می کنیم که حرف صاحب عروة و صاحب جواهر را که می فرمایند اگر هر دو سر را زیر آب فرو برد روزه اش باطل می شود و إلا فلا قبول نداریم چرا که اگر یکی از سرها را زیر آب فرو برده باشد نمی توانیم بگوئیم اشکالی ندارد زیرا فراغ یقینی حاصل نمی شود زیرا ممکن است که آن سری که فرو برده اصلی بوده باشد بنابراین اگر این کار را انجام دهد باید بعداً یک روز قضا بجا بیاورد تا فراغ یقینی برایش حاصل شود .

(مسئله ۳۵) : إذا كان مايعان يعلم بكون أحدهما ماء يجب الاجتناب عنهما ، و لكن الحكم بالبطلان يتوقف على الرمس فيهما .

اگر دو مایع وجود داشته باشد و علم داشته باشیم که یکی از آنها آب است نباید در هیچکدام از آنها سرش را فرو ببرد چون علم اجمالی دارد که یکی از آنها آب است ولی نمی داند کدامش آب است خوب از طرفی چون اشتغال یقینی فراغ یقینی می خواهد فلذا نمی تواند سرش را در هیچکدام از آنها فرو ببرد اما حکم به بطلان صوم مثل مسئله قبل متوقف است بر فرو بردن سرش در هر دوی آنها پس صاحب عروة مثل مسئله قبل می گوید که اگر سرش را در هر دو فرو ببرد صومش باطل می شود ولی اگر در یکی فرو ببرد باطل نمی شود اما ما همان حرف قبلی را می زنیم و در حاشیه عروة هم نوشته ایم که حکم همان حکم سابق است فلذا همان بحث قبلی پیش می آید چون اگر در یکی از آنها سرش را فرو ببرد نمی تواند فراغ یقینی حاصل کند .

(مسئله ۲۶) : لا یبطل الصوم بالارتماس سهواً أو قهراً أو السقوط فی الماء من غیر اختیار .

اگر شخصی سهواً یا قهراً سرش زیر آب برود و یا اینکه بدون اختیار در آب سقوط کند و سرش زیر آب برود روزه اش باطل نمی شود زیرا ارتکاب عمدی مفطرات مبطل صوم می باشد و بحث بسیار روشن است فلذا کسی هم در اینجا حاشیه ای ندارد .

(مسئله ۳۷) : إذا ألتقی نفسه من شاهی فی الماء بتخیل عدم الرمس فحصل لم یبطل صومه .

اگر کسی خودش را از روی بلندی در آب انداخت ولی خیال می کرد که سرش زیر آب فرو نمی رود اگر این کار را کرد و سرش زیر آب رفت اشکالی ندارد و روزه اش باطل نمی شود چون قصدی نداشته . خوب ما عرض می کنیم که تخیل به دو صورت فرض می شود یکی اینکه قطع دارد که سرش زیر آب نمی رود که در این صورت اشکالی ندارد ولی گاهی احتمال می دهد که سرش زیر آب برود یعنی خیالش با احتمال سازگار است فلذا در این صورت نباید این کار را انجام دهد زیرا عقلاً اشتغال یقینی فراغ یقینی می خواهد پس اگر احتمال می دهد که سرش زیر آب برود نباید این کار را انجام دهد فلذا محشین در کلمه تخیل حاشیه زده اند مثلاً امام رضوان الله علیه می فرمایند : « إذا لم تقض العادة برمسه و إلا فمع الالتفات فالأحوط إلحاقه بالعمد إلا مع العلم بعدم الرمس » بنابراین اگر احتمال بدهد که سرش زیر آب فرو می رود نباید این کار را انجام بدهد .

(مسئله ۳۸) : إذا كان مایع لا یعلم أنه ماء أو غیره أو ماء مضاف لم یجب الاجتناب عنه .

شخصی برخورد می کند به یک مایعی و نمی داند که آب است یا غیر آب و یا آب مضاف ، آیا واجب است در اینجا از آن اجتناب کند یا نه؟

واجب نیست اجتناب کند چون شبهه بدویه می باشد و ما هم شک داریم که سر زیر آب بردن جائز است یا نه اصل برائت جاری می کنیم چون شبهه بدویه می باشد البته این مطلب مبتنی است بر فتوای خود صاحب عروة که فرو بردن سر در آب مضاف را مبطل صوم می داند .

(مسئله ۳۹) : إذا ارتمس نسیاناً أو قهراً ثم تذاکر أو ارتفع القهر وجب علیه المبادرة إلى الخروج و إلا بطل صومه .

اگر کسی سرش نسیاناً یا قهراً زیر آب رفت ولی بعد متوجه شد که روزه است واجب است که سرش را از زیر آب بیرون بیاورد زیرا همان دلیلی که می گفت سر زیر آب بردن حدوثاً روزه را باطل می کند یقتضی که بقائاً هم روزه را باطل می کند فلذا اگر مکث کند و سرش را از آب بیرون نیاورد روزه اش باطل می شود .

(مسئله ۴۰) : إذا كان مکرها فی الارتماس لم یصح صومه ، بخلاف ما إذا كان مقهوراً .

دو صورت در اینجا وجود دارد یکی مکره و یکی مقهور که مکره آن است که بگویند سرت را زیر آب ببر و إلا تو را می کشیم و مقهور آن است که کسی شما را در آب بباندازد که در اینجا شما هیچ اختاری ندارید ، خوب در صورت اول (مکره) روزه باطل است چون که عمداً سرش را زیر آب برده ولو اینکه مجبور بوده و هر وقت انسان مفطری را عمداً انجام دهد روزه اش باطل می شود ، و حدیث رفع و امثال آن فقط عقاب را برمی دارد و دیگر صحت عمل را درست نمی کند ، اما در صورت دوم (مقهور) روزه اش باطل نمی شود چون به عمد و اختیار مرتکب این عمل نشده است .